การสำรวจสภาวการณ์การสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน

The Survey on Situation of Older Adults Enhancement in Community to Promote the Development of Preschoolers

สุพัตรา นุตรักษ์[1] อุบลวรรณ หงส์วิทยากร[2] และ ยุวดี วิทยพันธ์[3]
Supattra Nuttarugs[1], Ubonwan Hongwityakorn[2] and Yuwadee Wittayapun[3]

[1]สาขาวิชาการพยาบาลเด็ก คณะพยาบาลศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี 76000
[2]สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จังหวัดกรุงเทพฯ 10330
[3]สาขาวิชากายภาพบำบัด สำนักวิชาสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช 80160
[1]Department of Pediatric Nursing, Faculty of Nursing and Allied Health Sciences, Phetchaburi Rajabhat University, Phetchaburi 76000
[2]Department of Development Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok 10330
[3]Department of Physical Therapy, School of Allied Health Sciences, Walailak University, Nakhon Si Thammarat 80161

[*]To whom correspondence should be addressed. e-mail: supatta.nuttarugs@gmail.com

Received: 22 March 2023, **Revised:** 25 May 2023, **Accepted:** 15 November 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาวการณ์การสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุในเขตสุขภาพที่ 5 จำนวน 400 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .86 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาวการณ์การสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชน ด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.64 , S.D.= 0.66) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามสามารถทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน เช่น เล่านิทาน กิจกรรมศิลปะ ร้องเพลงหรือเต้นประกอบเพลง เป็นต้น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.82 , S.D.= 0.48) รองลงมาคือ เห็นความสำคัญในเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.70 , S.D.= 0.57) และมีความเห็นว่า ความสูงวัยเป็นข้อจำกัดในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}$ = 1.92 , S.D.= 0.55) เป็นอันดับสุดท้าย

คำสำคัญ : การสร้างเสริมศักยภาพ ผู้สูงอายุ เด็กปฐมวัย ชุมชน

Abstract

This research is an exploratory study with the objective of examining the situation of older adults enhancement in community to promote the development of preschoolers. Participants were purposively selected to include 400 elderly of the Health Region 5. The research employed a questionnaire as the data collection instrument, demonstrating a reliability coefficient of 0.86. Statistical analysis included percentages, means, and standard deviations. The research findings are summarized as follows: the mean and standard deviation of the situation of enhancing the potential of the elderly in the community in promoting the development of pre-school children revealed a high overall level ($\bar{x}$ = 3.64, S.D. = 0.66). When examining individual items, respondents demonstrated the highest level of capability in performing activities related to promoting the development of pre-school children, such as storytelling, artistic activities, singing, and dancing ($\bar{x}$ = 4.82, S.D. = 0.48). Additionally, respondents expressed a high level of importance for promoting the development of pre-school children ($\bar{x}$ = 4.70, S.D. = 0.57), and perceived old age as a limitation to participating in such activities ($\bar{x}$ = 1.92, S.D. = 0.55), ranking lowest among the factors considered.

Keywords : Enhancement, Older Adults, Early Childhood, community

บทนำ

จากความท้าทายในการกำหนดเป้าหมายอนาคตประเทศไทย ปี พ.ศ. 2579 ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กทุกช่วงวัยให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ มีพัฒนาการที่สมวัยตามช่วงอายุ ตลอดจนได้รับการปลูกฝังให้เด็กเรียนรู้ลักษณะนิสัยอันดีงามและมีคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้จากการสร้างรากฐานตั้งแต่ช่วงปฐมวัย [1] ทั้งนี้สถานการณ์การดำเนินงานเฝ้าระวังพัฒนาการเด็กปฐมวัย ปี 2563 พบเด็กช่วงอายุ 9, 18, 30, 42 และ 60 เดือน ได้รับการตรวจคัดกรองครอบคลุม ร้อยละ 91.2 ซึ่งพบพัฒนาการสงสัยล่าช้า ร้อยละ 25.4 และปัญหาทุพโภชนาการของเด็กอายุ 0-5 ปี พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่คือเด็กเตี้ย ร้อยละ 16.1 รองลงมาคือเด็กอ้วน ภาวะเริ่มอ้วนและภาวะอ้วน ร้อยละ 11.3 และเด็กผอม ร้อยละ 6.6 [2] ดังนั้นการส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาการเด็กปฐมวัยจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกฝ่ายควรร่วมมือกันในการพัฒนาเด็กช่วงวัยดังกล่าวอย่างเต็มศักยภาพ สำหรับบริบทในประเทศไทยนั้นพบว่า ในปัจจุบันโอกาสการดูแลเพื่อการส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาการเด็กโดยผู้สูงอายุนั้นมีอัตราที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะในขณะที่บิดามารดาจำเป็นต้องทำงานนอกบ้านเพิ่มมากขึ้นเพื่อแก้ปัญหาภาวะเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของประเทศ แต่เด็กยังคงมีปฏิสัมพันธ์และมีกิจกรรมต่างๆ ผ่านทาง ปู่ ย่า หรือ ตา ยาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความผูกพันทางอารมณ์ที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการเจริญเติบโตและมีพัฒนาการที่สมวัย [3-4]

จากการศึกษาพบว่าการที่ผู้สูงอายุและเด็กปฐมวัยได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันภายใต้แนวคิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและเด็ก (Elderly-Children Intergenerational Learning) เพื่อแลกเปลี่ยนทักษะและประสบการณ์ระหว่างผู้สูงอายุและเด็กผ่านการทำกิจกรรมและมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน เด็กจะมีการแสดงออกในความเห็นอกเห็นใจและมีทัศนคติเชิงบวกต่อผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น รวมถึงมีพัฒนาการทางสังคมที่ดีขึ้นซึ่งส่งผลดีต่อการปรับตัวทางสังคม อีกทั้งผู้สูงอายุสามารถเล่าเรื่องผ่านภาพและให้เด็กมีส่วนร่วมในการถามตอบ จะช่วยให้สามารถช่วยพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาของเด็ก และกิจกรรมอื่น ๆ ได้แก่ การเล่นละคร งานฝีมือ งานศิลปะ อ่านหนังสือ ดนตรี และกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหว ซึ่งทำให้เด็กมีโอกาสพัฒนาทักษะด้านการแก้ปัญหาทางการเล่นเกมร่วมกับผู้สูงอายุ และได้เรียนรู้ทักษะชีวิตรวมถึงลักษณะที่พึงประสงค์ในการอยู่ร่วมกันในสังคม มีมุมมองที่ดีต่อพัฒนาการของมนุษย์ในทุกช่วงวัยของชีวิต เด็กจะได้รับการส่งเสริมคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่นความเห็นอกเห็นใจ ทักษะการทำงานเป็นทีม และเป็นส่วนหนึ่งของทีม ซึ่งพบว่าการที่เด็กเข้าร่วมในหลักสูตรนี้จะช่วยลดช่วงเวลาที่เด็กอยู่หน้าจอโทรทัศน์หรือคอมพิวเตอร์มากขึ้น และเปิดโลกทัศน์ของเด็กมากขึ้นจากการทำกิจกรรมกับคนที่วัยต่างจากตนเอง ซึ่งผู้สูงอายุยังลดความรู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยว รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและมีความสำคัญที่ได้ช่วยเหลือและส่งเสริมพัฒนาการให้กับเด็ก ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าชีวิตยังมีความหมาย นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งการทำกิจกรรมร่วมกันนี้ช่วยสร้างเครือข่ายร่วมกันของคนต่างวัย และมีผลในการส่งเสริมความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนมากขึ้น [5-7]

นอกจากนี้ จากการศึกษาทฤษฎีของ Vygotsky มีมุมมองเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ว่าเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม โดยอาศัยสื่อกลางทางวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น การช่วยเหลือด้วยการชี้แนะ และการทำงานร่วมกับผู้ที่มีความชำนาญมากกว่า จะช่วยพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กได้ โดยกล่าวว่าประสบการณ์หรือความรู้เดิมของเด็กและการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก ซึ่งประสบการณ์หรือความรู้เดิมของเด็กและการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กเป็นอย่างยิ่ง [8-9] ดังนั้นหากมีการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีปฏิสัมพันธ์และมีกิจกรรมต่างๆร่วมกับเด็กปฐมวัยมากยิ่งขึ้น จะสามารถช่วยให้เด็กมีพัฒนาการที่ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของต่างประเทศที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการได้ประโยชน์ของทั้งผู้สูงอายุและเด็กจากการเรียนรู้ของคนต่างรุ่น ในศูนย์ดูแลเด็กวัยก่อนเรียนและศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในประเทศไอร์แลนด์ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวสามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพให้แก่เด็กและผู้สูงอายุ ตลอดจนยังช่วยเพิ่มเครือข่ายในชุมชนได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน [10] ด้วยรูปแบบของแนวคิดการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการ โดยขณะที่เด็กเล่นนั้นเด็กจะสามารถเกิดการเรียนรู้ ร่วมกับมีการฝึกการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่และกล้ามเนื้อมัดเล็ก มีการประสานสัมพันธ์สิ่งที่มองเห็นกับความคิดและกิจกรรมที่กระทำ มีการเพิ่มการบังคับร่างกายของตนเองเพื่อให้สัมพันธ์กับกิจกรรมการเล่น ซึ่งอารมณ์ที่เกิดจากความขัดแย้งจากการเล่นจะสามารถฝึกให้เด็กได้เรียนรู้ ตลอดจนช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กปฐมวัยได้ [11-13] นอกจากนี้ การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยหรือวัยก่อนเรียนโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในชุมชน ควรมีการดำเนินงานทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน ตลอดจนหน่วยงานของแต่ละกระทรวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ มีการดำเนินการตามภารกิจหน้าที่รับผิดชอบของตน ซึ่งไม่เพียงแต่การดำเนินงานโดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น แต่การดำเนินงานต้องเป็นไปลักษณะของการบูรณาการระหว่างหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาครัฐ ตลอดจนภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกชุมชนทั้งหมดเพื่อผลักดันขับเคลื่อนให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเห็นผลเป็นรูปธรรมมากที่สุด

จากการสำรวจประชากรผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ พบข้อมูลว่าผู้สูงอายุในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 5 มีจำนวนสูงสุดเป็นลำดับที่ 1 คือ ร้อยละ 49.1 เมื่อเทียบกับทั้ง 12 เขตสุขภาพทั่วประเทศ นอกจากนี้ยังพบว่า ร้อยละของเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัยผ่านเกณฑ์

สูงสุดเป็นลำดับที่ 4 เมื่อเทียบกับทั้ง 12 เขตสุขภาพทั่วประเทศ คือ ร้อยละ 91.7 [14] จากข้อมูลดังกล่าว อาจคาดการณ์ได้ว่าชุมชนดังกล่าวอาจมีการดำเนินการที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่ยังมีศักยภาพ ได้เป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชน เพื่อให้สอดรับกับนโยบายของประเทศที่มุ่งเน้นการส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในบริบทต่างๆ ที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนผู้สูงอายุที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน ด้วยความเชื่อที่ว่า ผู้สูงอายุยังสามารถทำคุณประโยชน์ในการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้การดำเนินงานของชุมชนซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างทางสังคมที่ชัดเจน ได้แก่ กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง บรรทัดฐานหรือค่านิยม ตลอดจนสื่อหรือรูปแบบการติดต่อสื่อสาร (Giddens, 1984) [15] ดังนั้นชุมชนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาข้อมูลในเบื้องต้นมาใช้ในการวางแผน วิเคราะห์ และนำเสนอแนวทางการสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนที่เหมาะสมต่อไป อีกทั้งผู้สูงอายุซึ่งถือเป็นผู้กระทำการนั้นต้องมีความสามารถในการสร้างความแตกต่าง พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติใหม่และนำมาสู่การบรรลุเป้าหมายร่วมกัน [16]

ทั้งนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาในประเทศไทย ยังไม่เคยมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของผู้สูงอายุในพฤติกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนมาก่อน อีกทั้งจากผลการสำรวจประชากรผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ ในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 5 ที่มีจำนวนสูงสุดเป็นลำดับที่ 1 ของประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับจำนวนเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการสมวัยผ่านเกณฑ์สูงสุดเป็นลำดับที่ 4 ของประเทศ ผู้วิจัยจึงประสงค์ที่จะศึกษาข้อมูลสภาวการณ์การสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชน ในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 5 ที่มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยเชิงโครงสร้างเพื่อสามารถเป็นข้อมูลพื้นฐานในการหาแนวทางการดำเนินงานแบบบูรณาการร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาครัฐ ตลอดจนภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก ให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันในชุมชน และนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในเบื้องต้นมาใช้ในการวางแผนในการวิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบการสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนที่เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาวการณ์การสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตเชิงเนื้อหา ประกอบด้วย

1.1 การสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน มุ่งศึกษาใน 3 ด้าน (กระทรวงสาธารณสุข, 2564) ได้แก่ 1) ด้านความรู้ หมายถึง ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและความต้องการของเด็กวัยก่อนเรียนตลอดจนการประเมินและส่งเสริมพัฒนาการ 2) ด้านทักษะ หมายถึง ความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพและพูดคุยสื่อสารกับเด็กวัยก่อนเรียน ตลอดจนสามารถทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน เช่น เล่านิทาน กิจกรรมศิลปะ ร้องเพลงหรือเต้นประกอบเพลง เป็นต้น และ 3) ด้านทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกและความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชน ได้แก่ ความภาคภูมิใจที่มีส่วนช่วยให้เด็กวัยก่อนเรียนมีพัฒนาการที่ดี มีความคิดว่าการทำกิจกรรมร่วมกับเด็กวัยก่อนเรียน ทำให้ตนเองมีความสุขภาพดีขึ้น และรู้สึกว่าการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กทำให้ตนเองมีคุณค่าต่อครอบครัวและชุมชน

1.2 โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ของผู้กระทำการในการสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน ซึ่งประกอบด้วย

1.2.1 ปัจจัยเชิงโครงสร้าง 3 ปัจจัย ได้แก่ 1) นัยสำคัญหรือการกำหนดเป้าหมายของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชน 2) กฎเกณฑ์ที่ครอบงำการดำเนินงานในการสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน และ 3) กฎเกณฑ์หรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานในการสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน

1.2.2 ปัจจัยเชิงปฏิสัมพันธ์ของผู้กระทำการ 3 ปัจจัย ดังนี้ ได้แก่ 1) รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ และการสื่อสารที่องค์กรหรือหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง มีต่อผู้สูงอายุในชุมชนที่จะร่วมกันสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุให้มีความสามารถในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนดังกล่าวได้ 2) พลังทางสังคมหรืออำนาจที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชน ด้วยการสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุให้มีความสามารถในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนดังกล่าวได้ และ 3) มาตรการทางสังคมในการให้รางวัลและการควบคุมคุณภาพที่มีต่อศักยภาพของผู้สูงอายุในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชนดังกล่าว

2. กลุ่มเป้าหมาย/ประชากรที่ศึกษา

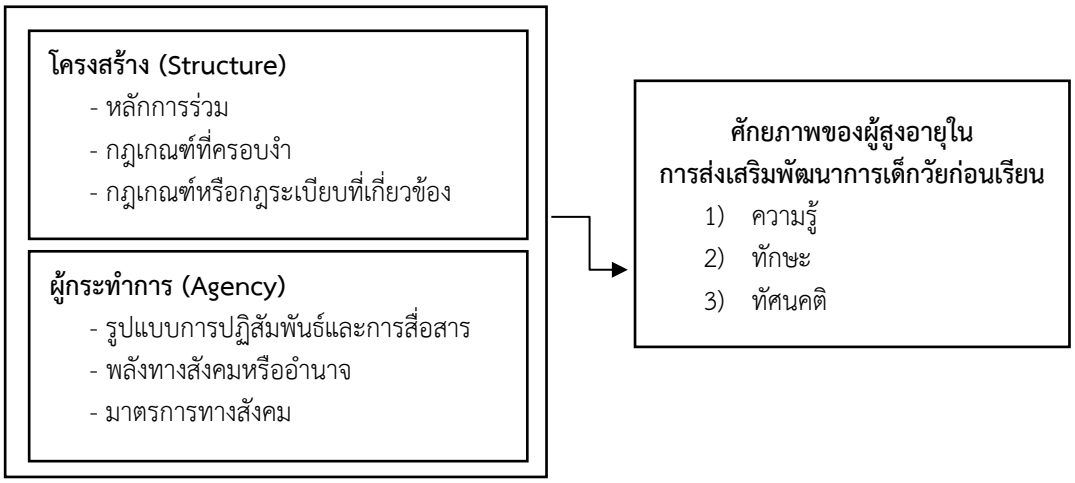
ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนของพื้นที่เขตสุขภาพที่ 5 ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดจำนวนทั้งสิ้น 8 จังหวัด ได้แก่ กาญจนบุรี นครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

3. ขอบเขตเชิงพื้นที่

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้คัดเลือกพื้นที่ที่ผู้สูงอายุเคยเข้าร่วมโครงการส่งเสริมสุขภาวะชุมชนของพื้นที่เขตสุขภาพที่ 5 ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดจำนวนทั้งสิ้น 8 จังหวัด ได้แก่ กาญจนบุรี นครปฐม ราชบุรีสุพรรณบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร เนื่องจากผลการสำรวจประชากรผู้สูงอายุที่พึงประสงค์ หรือมีศักยภาพ มีจำนวนสูงสุดเป็นลำดับที่ 1 คือ ร้อยละ 49.1 เมื่อเทียบกับทั้ง 12 เขตสุขภาพทั่วประเทศ นอกจากนี้ยังพบว่า ร้อยละของเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัยผ่านเกณฑ์สูงสุดเป็นลำดับที่ 4 เมื่อเทียบกับทั้ง 12 เขตสุขภาพทั่วประเทศ คือ ร้อยละ 91.7 [15]

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration) ของแอนโทนี กิดเด้นส์ (Giddens, 1984) [14] ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก ได้แก่ โครงสร้างและผู้กระทำการ โดยโครงสร้าง หมายถึง โครงสร้างทางสังคมซึ่งประกอบด้วยกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง บรรทัดฐานหรือค่านิยม ตลอดจนสื่อหรือรูปแบบการติดต่อสื่อสาร ในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุและเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชน ซึ่งนำมาสู่การเพิ่มศักยภาพของผู้สูงอายุในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชน ส่วนผู้กระทำการ หมายถึง ผู้สูงอายุในชุมชน ร่วมกับบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีความตระหนักและมุ่งมั่นที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยมีการให้ความสำคัญและมีเป้าหมายร่วมกันในการสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน



วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากร คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60-69 ปี ทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่มีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ ในเขตสุขภาพที่ 5 จำนวน 29,497 คน [15] ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดจำนวนทั้งสิ้น 8 จังหวัด ได้แก่ กาญจนบุรี นครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60-69 ปี ทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่มีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ ในเขตสุขภาพที่ 5 จำนวน 3 จังหวัด ได้แก่ เพชรบุรี สมุทรสงคราม และราชบุรี (เลือกเฉพาะเจาะจง โดยใช้เกณฑ์ของการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) ซึ่งหมายถึง จังหวัดที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 [15] คำนวณกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Taro Yamane [17] ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้ ±5% ซึ่งจากการคำนวณได้ขนาดตัวอย่าง เท่ากับ 394.66 หรือประมาณ 400 คน

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

ทั้งนี้ จังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย 8 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอเมืองเพชรบุรี 2) อำเภอหนองหญ้าปล้อง 3) อำเภอเขาย้อย 4) อำเภอบ้านแหลม 5) อำเภอแก่งกระจาน 6) อำเภอท่ายาง 7) อำเภอชะอำ และ 8) อำเภอบ้านลาด ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ในการเก็บข้อมูลในเขตจังหวัดเพชรบุรีโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก ได้จำนวน 3 อำเภอ ได้แก่ ได้แก่ 1) อำเภอเมืองเพชรบุรี 2) อำเภอท่ายาง และ 7) อำเภอชะอำ จากนั้นผู้วิจัยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi – stage sampling) โดยสุ่มตามสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างแต่ละชั้น ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 145 คน

จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย 9 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอเมืองราชบุรี 2) อำเภอจอมบึง 3) อำเภอดำเนินสะดวก 4) อำเภอบ้านคา 5) อำเภอบางแพ 6) อำเภอบ้านโป่ง 7) อำเภอปากท่อ 8) อำเภอโพธาราม และ 9) อำเภอวัดเพลง ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก ได้จำนวน 3 อำเภอ ได้แก่ ได้แก่ 1) อำเภอเมืองราชบุรี 2) อำเภอโพธาราม และ 7) อำเภอดำเนินสะดวก จากนั้นผู้วิจัยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi – stage sampling) โดยสุ่มตามสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างแต่ละชั้น ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 132 คน

จังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย 3 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอเมืองสมุทรสงคราม 2) อำเภออัมพวา และ 3) อำเภอบางคนที ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก ได้จำนวน 1 อำเภอ ได้แก่ อำเภออัมพวา จากนั้นผู้วิจัยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi – stage sampling) โดยสุ่มตามสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างแต่ละชั้น ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 123 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเพื่อสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างถึงสภาวการณ์การสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวคิดทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม [15] ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเรียนรู้เพื่อการเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน มีค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.79 - 0.91 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาจำนวน 30 คน และนำเครื่องมือมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นโดย วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาตามวิธีของครอนบาค (Cronbach' alpha coefficient) ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.86 แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม รวม 5 ข้อ 2) ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับรูปแบบการมีปฏิสัมพันธ์ของโครงสร้างและผู้กระทำการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน รวม 27 ข้อ แยกเป็นองค์ประกอบรายด้าน จำนวน 9 ด้าน ได้แก่ 2.1) ด้านความรู้ (ข้อ 1-3) 2.2) ด้านทักษะ (ข้อ 4-6) 2.3) ด้านทัศนคติ (ข้อ 7-9) 2.4) ด้านหลักการร่วม (ข้อ 10-12) 2.5) ด้านแนวปฏิบัติ (ข้อ 13-15) 2.6) ด้านกฎเกณฑ์ข้อบังคับ (ข้อ 16-18) 2.7) ด้านการสื่อสาร (ข้อ 19-21) 2.8) ด้านพลังทางสังคม (ข้อ 22-24) 2.9) ด้านทักษะ (ข้อ 25-27) ด้านมาตรการทางสังคม และ 3) ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จำนวน 3 ข้อ

แบบสอบถามใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแบบลิเคิร์ท (Likert) โดยผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบในช่องว่างตามความเห็น 5 ระดับ เกณฑ์ในการแปลความหมายคะแนน ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00	หมายถึง มีสภาพ/ความต้องการในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50	หมายถึง มีสภาพ/ความต้องการในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50	หมายถึง มีสภาพ/ความต้องการในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50	หมายถึง มีสภาพ/ความต้องการในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50	หมายถึง มีสภาพ/ความต้องการในระดับน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามในระหว่างเดือน กรกฎาคม – กันยายน 2566 จำนวน 400 ชุด ซึ่งมีการประสานงานกับผู้นำชุมชนในพื้นที่ดังกล่าว ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดจากผู้นำชุมชนดังกล่าว จากนั้นทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้อง และความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ซึ่งมีความสมบูรณ์ทั้งหมดและประมวลข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป โดยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยการหาค่าสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) จากนั้นนำเสนอข้อมูลสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบคำบรรยายสรุปและตารางประกอบ ดังนี้

ผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 36.20 มีประสบการณ์ในการดูแลเด็กวัยก่อนเรียน จำนวน 364 คน คิดเป็นร้อยละ 91.00 ไม่ได้รับการศึกษาหรืออบรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กวัยก่อนเรียน จำนวน 360 คน คิดเป็นร้อยละ 90.00 มีรายได้ครอบครัวต่อเดือนต่ำกว่า 15.000 บาท จำนวน 300 คน คิดเป็นร้อยละ 75.00 และมีโรคประจำตัวที่เป็นอุปสรรคต่อการดูแลเด็กวัยก่อนเรียน เช่น โรคความดันเลือดสูง หัวใจ เบาหวาน เป็นต้น จำนวน 225 คน คิดเป็นร้อยละ 56.20 มีอายุ 66 ระหว่าง 69 ปี จำนวน 224 คน คิดเป็นร้อยละ 57.50 และระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 250 คน คิดเป็นร้อยละ 65.70 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยทำกิจกรรมในการส่งเสริมพัฒนา

การเด็กวัยก่อนเรียน โดยมีจำนวน 364 คน คิดเป็นร้อยละ 91.00 โดยกิจกรรมที่ทำประกอบด้วย เคยเล่านิทาน จำนวน 296 คน คิดเป็นร้อยละ 74.00 เคยเล่นการละเล่นต่างๆ จำนวน 324 คน คิดเป็นร้อยละ 81.00 เคยร้องเพลง 327 คน คิดเป็นร้อยละ 81.80 เคยเต้นประกอบเพลง 299 คน คิดเป็นร้อยละ 74.80 และเคยทำกิจกรรมศิลปะ จำนวน 302 คน คิดเป็นร้อยละ 75.50

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาวการณ์การสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน

	รายการประเมิน	**ความคิดเห็น**		
	ด้านความรู้	**Mean**	**S.D.**	**ระดับ**
1	ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและความต้องการของเด็กวัยก่อนเรียน	2.96	0.96	ปานกลาง
2	ท่านรู้ว่าเด็กรายใดเสี่ยงต่อการมีพัฒนาการไม่สมวัย	3.10	0.85	ปานกลาง
3	ท่านรู้วิธีการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน	3.15	0.74	ปานกลาง
รวมด้านความรู้		3.07	0.85	ปานกลาง
	ด้านทักษะ	**Mean**	**S.D.**	**ระดับ**
4	ท่านสามารถสร้างสัมพันธภาพกับเด็กวัยก่อนเรียนได้ดี	4.58	0.50	มากที่สุด
5	ท่านพูดคุยสื่อสารกับเด็กวัยก่อนเรียนได้ดี	4.62	0.58	มากที่สุด
6	ท่านสามารถทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน เช่น เล่านิทาน กิจกรรมศิลปะ ร้องเพลงหรือเต้นประกอบเพลง เป็นต้น	4.82	0.48	มากที่สุด
รวมด้านทักษะ		4.67	0.50	มากที่สุด
	ด้านทัศนคติ	**Mean**	**S.D.**	**ระดับ**
7	ภูมิใจที่มีส่วนช่วยให้เด็กวัยก่อนเรียนมีพัฒนาการที่ดี	4.53	0.50	มากที่สุด
8	คิดว่าการทำกิจกรรมร่วมกับเด็กวัยก่อนเรียน ทำให้ตนเองมีความสุขภาพดีขึ้น	4.46	0.50	มากที่สุด
9	รู้สึกว่าการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กทำให้ตนเองมีคุณค่าต่อครอบครัวและชุมชน	4.57	0.50	มากที่สุด
รวมด้านทัศนคติ		4.52	0.50	มากที่สุด
	ด้านหลักการร่วม	**Mean**	**SD**	**ระดับ**
10	เห็นความสำคัญในเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน	4.70	0.57	มากที่สุด
11	ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ร่วมกันส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน	4.60	0.49	มากที่สุด
12	ชุมชนควรมีส่วนร่วมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อการพัฒนาเด็กวัยก่อนเรียนให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น	4.68	0.47	มากที่สุด
รวมด้านหลักการร่วม		4.66	0.51	มากที่สุด
	ด้านกฎเกณฑ์ที่ครอบงำ	**Mean**	**S.D.**	**ระดับ**
13	ความสูงวัยเป็นข้อจำกัดในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน	1.92	0.55	น้อย
14	เจ้าหน้าที่ของรัฐควรเป็นผู้กำหนดรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนเท่านั้น	2.02	0.62	น้อย
15	มีโอกาสได้นำความรู้และประสบการณ์การดูแลเด็กที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของตนมาแลกเปลี่ยนร่วมกันในชุมชน	3.26	0.94	ปานกลาง
รวมด้านกฎเกณฑ์ที่ครอบงำ		2.40	0.70	น้อย
	ด้านกฎเกณฑ์หรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง	**Mean**	**S.D.**	**ระดับ**
16	ชุมชนมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนด้วยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ	2.08	0.64	น้อย
17	ชุมชนมีการกำหนดตารางการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชนเป็นประจำอย่างเนื่อง	2.24	0.61	น้อย
18	ผู้เกษียณอายุควรได้รับการจ้างงาน หากมีความรู้และประสบการณ์ในการดูแลเด็กวัยก่อนเรียน	4.58	0.86	มากที่สุด
รวมด้านกฎเกณฑ์หรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง		2.97	0.70	ปานกลาง

ตารางที่ 1 (ต่อ)

	ด้านรูปแบบการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสาร	Mean	S.D.	ระดับ
19	ผู้นำชุมชนมีการรณรงค์เรื่องการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ	2.41	0.84	น้อย
20	หน่วยงานภายนอกชุมชน เช่น มหาวิทยาลัย มูลนิธิต่างๆ เป็นต้น มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน	3.31	0.91	ปานกลาง
21	การประชาสัมพันธ์การเข้าร่วมกิจกรรมระหว่างเด็กวัยก่อนเรียนและผู้สูงอายุผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ค ช่วยให้ท่านเกิดแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น	4.63	0.55	มากที่สุด
รวมด้านรูปแบบการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสาร		3.45	0.77	ปานกลาง
	ด้านพลังทางสังคมหรืออำนาจ	**Mean**	**SD**	**ระดับ**
22	ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนจากภายนอกชุมชน เช่น โรงพยาบาล โรงเรียนของรัฐและเอกชนมหาวิทยาลัย เป็นต้น	3.11	0.96	ปานกลาง
23	สามารถขอรับการสนับสนุนเงินทุน หรือวัสดุอุปกรณ์ที่จะนำมาพัฒนาศักยภาพของตนเองในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนได้	2.41	0.70	น้อย
24	สามารถขอรับการสนับสนุนเจ้าหน้าที่ หรือบุคลากร ที่จะช่วยให้ท่านเกิดการพัฒนาศักยภาพของตนเองในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนได้	2.29	0.62	น้อย
รวมด้านพลังทางสังคมหรืออำนาจ		2.60	0.76	ปานกลาง
	ด้านมาตรการทางสังคม	**Mean**	**SD**	**ระดับ**
25	การแสดงออกของคนในชุมชนลักษณะต่อต้านความสามารถของผู้สูงอายุในการทำงาน ถือเป็นอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพของท่านในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน	4.33	0.61	มาก
26	การได้รับเกียรติบัตร หรือวุฒิบัตรที่ผ่านการอบรมพัฒนาศักยภาพในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน ส่งเสริมโอกาสการเข้าร่วมกิจกรรมมากยิ่งขึ้น	4.42	0.62	มาก
27	การได้รับรางวัล หรือได้รับการคัดเลือกให้เป็นบุคคลตัวอย่าง เป็นแรงจูงใจให้ร่วมส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชน	4.46	0.65	มาก
รวมด้านมาตรการทางสังคม		4.40	0.63	มาก
	รวมทุกด้าน	**3.64**	**0.66**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า การสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับสูงกว่าการสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในกลุ่มจังหวัดอื่น ๆ ทั้งหมด ($\bar{x}$ = 3.66, S.D = 0.57) รองลงมาคือ จังหวัดสมุทรสงคราม ($\bar{x}$ = 3.63, S.D = 0.73) และจังหวัดเพชรบุรี ($\bar{x}$ = 3.62, S.D = 0.67)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาวการณ์การสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน ในเขตสุขภาพที่ 5 จำนวน 3 จังหวัด ได้แก่ เพชรบุรี สมุทรสงคราม และราชบุรี จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 400 คน สรุป

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของสภาวการณ์การสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชน ด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในภาพรวม พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาวการณ์การสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชน ด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 3.64 , S.D.= 0.66) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน เช่น เล่านิทาน กิจกรรมศิลปะ ร้องเพลงหรือเต้นประกอบเพลง เป็นต้น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.82, S.D. = 0.48) รองลงมาคือ เห็นความสำคัญในเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.70, S.D. = 0.57) และมีความเห็นว่า ความสูงวัยเป็นข้อจำกัดในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}$ = 1.92, S.D. = 0.55) เป็นอันดับสุดท้าย โดยสรุปเป็นประเด็นในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิธีการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.15, S.D. = 0.74) รองลงมา คือความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.10, S.D. = 0.85) และลำดับถัดไป คือ ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและความต้องการของเด็กวัยก่อนเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 2.96, S.D. = 0.96)

2. ด้านทักษะการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน เช่น เล่านิทาน กิจกรรมศิลปะ ร้องเพลงหรือเต้นประกอบเพลง เป็นต้น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.82, S.D. = 0.48) รองลงมา คือทักษะในการพูดคุยสื่อสารกับเด็กวัยก่อนเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.62, S.D. = 0.58) และลำดับถัดไป คือทักษะความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพกับเด็กวัยก่อนเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.58, S.D. = 0.50)

3. ด้านทัศนคติ โดยรู้สึกว่าการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กทำให้ตนเองมีคุณค่าต่อครอบครัวและชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.57, S.D. = 0.50) รองลงมา คือรู้สึกภาคภูมิใจที่มีส่วนช่วยให้เด็กวัยก่อนเรียนมีพัฒนาการที่ดี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.53, S.D. = 0.50) และลำดับถัดไป คือ มีความคิดว่าการทำกิจกรรมร่วมกับเด็กวัยก่อนเรียน ทำให้ตนเองมีความสุขภาพดีขึ้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.46, S.D. = 0.50)

4. ด้านปัจจัยเชิงโครงสร้าง ที่เกี่ยวข้องกับหลักการร่วมหรือการกำหนดเป้าหมายการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชน โดยเห็นความสำคัญในเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.70, S.D. = 0.57) รองลงมา คือ มีความคิดว่าชุมชนควรมีส่วนร่วมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อการพัฒนาเด็กวัยก่อนเรียนให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.68, S.D. = 0.47) และลำดับถัดไป คือความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ร่วมกันส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.60, S.D. = 0.49)

5. ด้านปัจจัยเชิงโครงสร้าง ที่เกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์ที่ครอบงำการดำเนินงานในการสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน โดยมีโอกาสได้นำความรู้และประสบการณ์การดูแลเด็กที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของตนมาแลกเปลี่ยนร่วมกันในชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.26, S.D. = 0.94) รองลงมา คือมีความเห็นว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐควรเป็นผู้กำหนดรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนเท่านั้น อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}$ = 2.02, S.D. = 0.62) และลำดับถัดไป คือมีความเห็นว่าความสูงวัยเป็นข้อจำกัดในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}$ = 1.92, S.D. = 0.55)

6. ด้านปัจจัยเชิงโครงสร้าง ที่เกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์ข้อบังคับหรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานในการสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน โดยเห็นว่าผู้เกษียณอายุควรได้รับการจ้างงานหากมีความรู้และประสบการณ์ในการดูแลเด็กวัยก่อนเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.58, S.D. = 0.86) รองลงมา คือ ชุมชนมีการกำหนดตารางการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชนเป็นประจำอย่างเนื่อง อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}$ = 2.24, S.D. = 0.61) และลำดับถัดไป คือ ชุมชนมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน ด้วยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}$ = 2.08, S.D. = 0.64)

7. ด้านปัจจัยเชิงปฏิสัมพันธ์ของผู้กระทำการที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการสื่อสารที่องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีต่อผู้สูงอายุ ที่จะร่วมกันสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุให้มีความสามารถในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก วัยก่อนเรียนดังกล่าวได้ โดยเห็นว่าการประชาสัมพันธ์การเข้าร่วมกิจกรรมระหว่างเด็กวัยก่อนเรียนและผู้สูงอายุผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก ช่วยให้เกิดแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.63, S.D. = 0.55) รองลงมา คือ หน่วยงานภายนอกชุมชน เช่น มหาวิทยาลัย มูลนิธิต่างๆ เป็นต้น มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.31, S.D. = 0.91) และลำดับถัดไป คือ ผู้นำชุมชนมีการรณรงค์เรื่องการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}$ = 2.41, S.D. = 0.84)

8. ด้านปัจจัยเชิงปฏิสัมพันธ์ของผู้กระทำการ ที่เกี่ยวข้องกับพลังทางสังคมหรืออำนาจที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชน ด้วยการสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุให้มีความสามารถในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน โดยการได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนจากภายนอกชุมชน เช่น โรงพยาบาล โรงเรียนของรัฐและเอกชน มหาวิทยาลัย เป็นต้น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.11, S.D. = 0.96) รองลงมา คือ สามารถขอรับการสนับสนุนเงินทุน หรือวัสดุอุปกรณ์ที่จะนำมาพัฒนาศักยภาพของตนเองในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนได้ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}$ = 2.47, S.D. = 0.70) และลำดับถัดไป คือ สามารถขอรับการสนับสนุนเจ้าหน้าที่ หรือบุคลากรที่จะช่วยให้ท่านเกิดการพัฒนาศักยภาพของตนเองในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนได้ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}$ = 2.29, S.D. = 0.62)

9. ด้านปัจจัยเชิงปฏิสัมพันธ์ของผู้กระทำการ ที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางสังคมในการให้รางวัลและการควบคุมคุณภาพที่มีต่อศักยภาพของผู้สูงอายุในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชน โดยเห็นว่าการได้รับรางวัล หรือได้รับการคัดเลือกให้เป็นบุคคลตัวอย่าง เป็นแรงจูงใจให้ร่วมส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.46, S.D. = 0.65) รองลงมา

คือ การได้รับเกียรติบัตร หรือวุฒิบัตรที่ผ่านการอบรมพัฒนาศักยภาพในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน ส่งเสริมโอกาสการเข้าร่วมกิจกรรมมากยิ่งขึ้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.42, S.D. = 0.62) และลำดับถัดไป คือ การแสดงออกของคนในชุมชนลักษณะต่อต้านความสามารถของผู้สูงอายุในการทำงาน ถือเป็นอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพของตนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.33, S.D. = 0.61)

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาวการณ์การสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในภาพรวม พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาวการณ์การสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชน ด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามสามารถทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน เช่น เล่านิทาน กิจกรรมศิลปะ ร้องเพลงหรือเต้นประกอบเพลง เป็นต้น อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ผู้สูงอายุเห็นความสำคัญในเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเห็นว่า ความสูงวัยเป็นข้อจำกัดในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน อยู่ในระดับน้อยเป็นอันดับสุดท้าย จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุในชุมชนส่วนใหญ่ แม้จะมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินและวิธีการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน อยู่ในระดับปานกลาง แต่ผู้สูงอายุเหล่านี้ล้วนมีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูบุตรหลานจนเกิดเป็นทักษะที่สามารถทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนได้ โดยจะเห็นได้จากผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการดูแลเด็กวัยก่อนเรียน คิดเป็นร้อยละ 91.00 อีกทั้งผู้สูงอายุในชุมชนล้วนมีความผูกพันกับบุตรหลานจึงเล็งเห็นความสำคัญในเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาผลรวมการสังเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม รวมจำนวนทั้งสิ้น 234 คน คิดเป็นร้อยละ 58.5 พบว่า ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสร้างค่านิยมร่วมให้เกิดการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในชุมชนได้สำเร็จควรเป็นนายก อบต. ทีมผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ของอบต. จำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 91.02 อยู่ในอันดับสูงสุด รองลงมาคือ ผู้สูงอายุและผู้มีจิตอาสาในชุมชน ชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 211 คน คิดเป็นร้อยละ 90.17 และมีความประสงค์ให้มหาวิทยาลัยหรือสถาบันการอุดมศึกษา มาอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะการดูแลและเข้าใจพัฒนาการเด็กเล็กเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง ฝึกการอบรมการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์พัฒนาการเด็กเล็ก จำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 91.02 อยู่ในอันดับสูงสุด รองลงมาคือ จัดให้มีการฝึกอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน เกี่ยวกับการจัด โดยขอให้มีการแจกวุฒิบัตรประกาศนียบัตรด้วยเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 82.47 ตลอดจนแรงจูงใจที่ทำให้อยากพัฒนาศักยภาพตนเองในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชน คือ อยากเห็นลูกหลานในชุมชนเป็นเด็กดี เรียนเก่ง มีการพัฒนาการสมวัย บุคลิกภาพที่ดี มีมารยาทเหมาะสม จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 87.7 อยู่ในอันดับสูงสุด รองลงมาคือ ได้มีโอกาสได้ประโยชน์ทุกช่วงวัย ตั้งแต่ผู้สูงอายุได้มีโอกาสทำงานจิตอาสาดูแลเด็กเล็กโดยใช้ประสบการณ์ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 80.23 ซึ่งสอดคล้องกับ Gail Kenning และคณะ [18] ที่ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติปฏิสัมพันธ์ระหว่างรุ่นของผู้สูงอายุและเด็กปฐมวัยในชุมชน การศึกษานี้ มีการสำรวจความคิดเห็นของคนชุมชนที่มีต่อโปรแกรมฯ ดังกล่าว โดยมีผู้ตอบแบบสำรวจมากกว่า 250 คน และมีการสัมภาษณ์ 21 ครั้งกับผู้สูงอายุ และผู้ปกครองเด็กปฐมวัย ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมทั้งหมดเห็นด้วยว่าโปรแกรมนี้มีประโยชน์ทั้งต่อผู้สูงอายุและเด็กปฐมวัย กิจกรรมที่ผู้สูงอายุสามารถปฏิบัติได้ ได้แก่ การร้องเพลง การอ่านหนังสือ การเล่านิทาน หรือกิจกรรมศิลปะต่าง ๆ โดยเน้นกิจกรรมที่เด็กมีความสนุกสนาน ซึ่งเมื่อเด็กปฐมวัยได้เข้าร่วมกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ดังกล่าว เด็กจะมีการแสดงออกในความเห็นอกเห็นใจและมีการปรับตัวในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมมากขึ้น และมีทัศนคติเชิงบวกต่อผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น นำไปสู่การมีพัฒนาการทางสังคมที่ดีขึ้น และด้านผู้สูงอายุมองว่าตนเองรู้สึกยินดีที่ได้ตอบแทนสังคม ได้สร้างประโยชน์ให้กับเด็กในชุมชน อีกทั้งตนเองต้องการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และอยากเห็นเด็ก ๆ มีความสนุกสนานโดยไม่รู้สึกว่าความสูงวัยเป็นข้อจำกัดในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน และสอดคล้องกับ ฐิติกาญจน์ อัศตรกุล [5] ที่ได้ศึกษาการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและเด็ก: รูปแบบและผลลัพธ์ของหลักสูตร พบว่าการทำกิจกรรมร่วมกันนี้ช่วยสร้างเครือข่ายร่วมกันของคนต่างวัย และมีผลในการส่งเสริมความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนมากขึ้น นอกจากนี้การเรียนรู้ร่วมกันยังมีผลต่อความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม มีความปรารถนาดีต่อเด็กรุ่นหลัง และช่วยส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุสามารถเล่าเรื่องผ่านภาพและให้เด็กมีส่วนร่วมในการถามตอบ จะช่วยให้สามารถช่วยพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาของเด็ก และกิจกรรมอื่น ๆ ได้แก่ การเล่นละคร งานฝีมือ งานศิลปะ อ่านหนังสือ ดนตรี และกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหว ซึ่งทำให้เด็กมีโอกาสพัฒนาทักษะด้านการแก้ปัญหาทางการเล่นเกมร่วมกับผู้สูงอายุ และได้เรียนรู้ทักษะชีวิตรวมถึงลักษณะที่พึงประสงค์ในการอยู่ร่วมกันในสังคม มีมุมมองที่ดีต่อพัฒนาการของมนุษย์ในทุกช่วงวัยของชีวิต เด็กจะได้รับการส่งเสริมคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ทักษะการทำงานเป็นทีม และเป็นส่วนหนึ่งของทีม

ซึ่งพบว่าการที่เด็กเข้าร่วมในหลักสูตรนี้จะช่วยลดช่วงเวลาที่เด็กอยู่หน้าจอโทรทัศน์หรือคอมพิวเตอร์มากขึ้น และเปิดโลกทัศน์ของเด็กมากขึ้นจากการทำกิจกรรมกับคนที่วัยต่างจากตนเอง กล่าวโดยสรุปคือ หลักสูตรการเรียนรู้ร่วมกันของผู้สูงอายุและเด็กนี้ส่งผลดีทั้งในระดับบุคคล ระดับชุมชนและสังคม ผ่านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการสร้างเครือข่ายร่วมกันของคนต่างวัย และช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทางที่เป็นประโยชน์ต่อทั้งบุคคลชุมชนและสังคมได้อย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ พบว่าค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาวการณ์การสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยเชิงโครงสร้าง ที่เกี่ยวข้องกับหลักการร่วมหรือการกำหนดเป้าหมายการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุดังกล่าวเห็นว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและให้ความสำคัญในเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน อีกทั้งต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อการพัฒนาเด็กวัยก่อนเรียนให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งไม่จำเป็นต้องกำหนดรูปแบบเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ครูปฐมวัย เพียงเท่านั้น ซึ่งพบข้อมูลจากแบบสอบถาม ส่วนที่ 3 ในประเด็นข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มีการระบุว่า ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสร้างค่านิยมร่วมให้เกิดการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในชุมชนได้สำเร็จ ควรเป็นทุกคนในชุมชน เพราะทุกคนเป็นสมาชิกของครอบครัวและชุมชน ซึ่งเป็นคนที่ใกล้ชิดกับเด็กวัยก่อนเรียนมากที่สุด ซึ่งจากแนวคิดทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration) ของแอนโทนี กิดเด้นส์ (Giddens, 1984) [14] ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก ได้แก่ โครงสร้างและผู้กระทำการ โดยโครงสร้างหมายถึง โครงสร้างทางสังคมซึ่งประกอบด้วย กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุและเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชน ตลอดจนกฎเกณฑ์และข้อบังคับในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุและเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชน ซึ่งนำมาสู่การเพิ่มศักยภาพของผู้สูงอายุในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชน ส่วนผู้กระทำการ หมายถึง ผู้สูงอายุในชุมชน ร่วมกับบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีความตระหนักและมุ่งมั่นที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยมีการให้ความสำคัญและมีเป้าหมายร่วมกันในการสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน ซึ่งปัจจัยโครงสร้างทางสังคมและผู้กระทำการนั้นต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยเชิงโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์หรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานในการสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน โดยเห็นว่าผู้เกษียณอายุควรได้รับการจ้างงาน หากมีความรู้และประสบการณ์ในการดูแลเด็กวัยก่อนเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ดังจะเห็นได้ว่าจำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีรายได้ครอบครัวต่อเดือน ต่ำกว่า 15,000 บาท ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มของผู้มีรายได้น้อย และอยากได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน หรือองค์กรทั้งภายในและภายนอกชุมชน ในเรื่องของงบประมาณและการให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่จะนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งต้องการงบประมาณที่จะสนับสนุนในเรื่องของการให้ทุนสนับสนุนในการฝึกอบรมเพื่อสามารถพัฒนาศักยภาพของตนต่อไปในอนาคตด้วย (ข้อมูลจากแบบสอบถาม ส่วนที่ 3 ในประเด็นข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม) สอดคล้องกับการส่งเสริมนวัตกรรมทางสังคม เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตในผู้สูงอายุและเด็กปฐมวัย มีการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 285 คน ในจังหวัดหนึ่งของประเทศไทยและมีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้สูงอายุจำนวน 22 คน ข้อสรุปที่ได้จากงานวิจัยระบุว่าหน่วยงานท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างจิตสำนึกเชิงบวกระหว่างผู้สูงอายุกับความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนให้การดูแลสนับสนุนและช่วยเหลือผู้สูงอายุตามความต้องการที่เหมาะสม รวมถึงการจัดให้มีพื้นที่ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ขณะเดียวกันในระดับการสนับสนุนของรัฐบาลผู้สูงอายุต้องการการสนับสนุนทางด้านเศรษฐกิจและการส่งเสริมอาชีพในผู้สูงอายุที่ยังคงมีสุขภาพแข็งแรงสามารถทำงานได้ ซึ่งมักเป็นผู้สูงอายุกลุ่มที่พึ่งพาตนเอง อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยวหรืออาศัยอยู่ตามลำพัง และมีรายได้ไม่เพียงพอที่จะดำรงชีวิต [19]

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการทำวิจัย

1.1 ผู้มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายในภาครัฐ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและเด็กวัยก่อนเรียน ควรนำรูปแบบการสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน ไปปฏิบัติในชุมชนท้องถิ่นที่มีบริบทของการเข้าสู่สังคมสูงวัยทั้งในปัจจุบันและอนาคต

1.2 จากการศึกษาสภาวการณ์การสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน พบว่า หากผู้สูงอายุที่มีจิตอาสาและมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาศักยภาพตนเองในเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน ผู้กำหนดนโยบาย หน่วยงาน หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรจัดสรรทรัพยากรต่างๆ เพื่อให้มีพื้นที่ในการเรียนรู้ระหว่างวัยผู้สูงอายุและเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชน และอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุสามารถมีอำนาจในการเข้าถึงทรัพยากรดังกล่าว โดยได้รับความร่วมมือในลักษณะบูรณาการร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง จนประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายร่วมกัน

1.3 จากการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของแบบสอบถามด้วยข้อคำถามปลายเปิดในการแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้สูงอายุในประเด็นของผู้ที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสร้างค่านิยมร่วมให้เกิดการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในชุมชนได้สำเร็จ ควรเป็นหน้าที่หลักของครูและผู้ปกครองเด็กเล็ก ดังนั้นผู้ปกครองเด็กเล็กจึงมีบทบาทสำคัญที่เกี่ยวข้องในการสร้างเสริมศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชนด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องจึงควรศึกษาความคิดเห็น เพื่อนำมาพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองเด็กวัยก่อนเรียนมากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจส่งผลต่อความร่วมมือของคนในชุมชนได้มากยิ่งขึ้น

1.4 จากผลการศึกษา พบประเด็นที่ว่า ผู้สูงอายุในชุมชนส่วนใหญ่มีทัศนคติและทักษะการทำกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ร่วมกับเด็กวัยก่อนเรียนที่อยู่ในเกณฑ์ดี ตลอดจนมีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในระดับมากที่สุด ซึ่งผู้สูงอายุในชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้น้อย ดังนั้นผู้มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตลอดจนภาครัฐ ควรออกแบบนโยบายทางเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดการจ้างงานในวัยผู้สูงอายุในพื้นที่ชุมชน ที่มีศักยภาพในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชน เพื่อเป็นการส่งเสริมโอกาสให้ผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดเรื่องค่าใช้จ่าย สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจส่งผลต่อเป้าหมายความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

1.5 สภาวการณ์การสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ สามารถบูรณาการไปกับการเรียนรู้ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ โรงเรียนผู้สูงอายุ หรือศูนย์เรียนรู้ของชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน นำมาซึ่งการมีคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับคนทั้งสองช่วงวัย และเกิดชุมชนต้นแบบ ด้วยการพัฒนาศักยภาพของทุนมนุษย์ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษารูปแบบการสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนโดยใช้รูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพร่วมด้วย เพื่อนำข้อมูลเชิงลึกมาวิเคราะห์โครงสร้างและผู้กระทำการที่เกี่ยวข้องในการสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน และนำมาสู่การนำเสนอรูปแบบการสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

[1] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. การขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 สู่การปฏิบัติการตามภารกิจของหน่วยงานต่อการบริหารจัดการศึกษาตลอดชีวิตของอปท. และสถานศึกษาในสังกัดอปท. กระทรวงศึกษาธิการ; 2560.

[2] ดำรง ธำรงเลาหะพันธุ์.รายงานประจำปี กรมอนามัย 2563. กรุงเทพฯ: อักษรกราฟฟิคแอนด์ดีไซน์: 2564.

[3] ศิวลาภ สุขไพบูลย์วัฒน์. บทบาทของผู้สูงอายุต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศไทย.วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) 2560; 9(17): 176-191.

[4] สุพัตรา นุตรักษ์ และ วรรณไพร แย้มมา. การพยาบาลเด็กเพื่อการส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาเด็กทุกช่วงวัย. กรุงเทพฯ: นีโอดิจิตอล; 2565

[5] ฐิติกาญจน์ อัศตรกุล. การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและเด็ก: รูปแบบและผลลัพธ์ของ หลักสูตร. STOU Education Journal 2561; 11(1): 226-242.

[6] สุพัตรา นุตรักษ์, วรรณไพร แย้มมา, ประนอม พูลพัฒน์, สาริศา อัครกุลพิชา, บุญยอด มาคล้าย, ภาวิณี ทองกลับ, และ วรวิทย์ ละครจันทร์. การดูแลภายใต้การเชื่อมความสัมพันธ์ต่างรุ่น: ทางเลือกใหม่เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี; 2564; 11(1): 199-206.

[7] O'Hanlon J, Thomas E. The Role of Senior Centers in Promoting Intergenerational Play. University of Delaware; 2017.

[8] สุพัตรา นุตรักษ์, สมสิริ รุ่งอมรรัตน์ และอุ่นเรือน แก้วพินิจ. ผลของโปรแกรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สำหรับเด็กวัยก่อนเรียนในสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนรังสิต. วารสารไทยเภสัชสารและวิทยาการสุขภาพ 2555; 7 (2): 84-95.

[9] Garzon, D. L. Developmental Management in Pediatric primary care. In C. E. Burns, A. M. Dunn., M. A. Brady., N. B. Starr., C. G. Blosser., & D. L. Garzon. (Eds.), Pediatric primary care (6th ed., pp. 46-60). St. Louis: Elsevier; 2017.

[10] Gallagher C, Fitzpatrick A. It's a Win-Win Situation– Intergenerational Learning in Preschool and Elder Care Settings: An Irish Perspective. Journal of Intergenerational Relationships 2018; 16(1-2):26-44.

[11] จุฑามาส วรโชติกำจร. การส่งเสริมพัฒนาการในเด็ก 0-6 ปี. ใน ประยงค์ เวชวนิชสนอง, และ วนพร อนันตเสรี (บรรณาธิการ), กุมารเวชศาสตร์ เล่ม 1 (หน้า 185-189). กรุงเทพฯ: สหมิตรพัฒนา; 2559.

[12] มาลี วิทยาธรรัตน์ และ พัชรี ใจการุณ. การส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก. ในพรทิพย์ ศิริบูรณ์ พิพัฒนา (บรรณาธิการ), การพยาบาลเด็ก 1 (หน้า 35-152). กรุงเทพ: ธนาเพรส; 2556.

[13] Filkins S. & Dunn A. M. Nutrition. In C. E. Burns, A. M. Dunn., M. A. Brady., N. B. Starr., C. G. Blosser., & D. L. Garzon. (Eds.), Pediatric primary care (6th ed., pp. 158-197). St. Louis: Elsevier; 2017.

[14] Giddens, A. The Constitution of Society. Outline of the Theory of Structuration. University of California Press, Berkeley.Goleman; 1984.

[15] กระทรวงสาธารณสุข. แนวทางการส่งเสริมคุณภาพสถานพัฒนาเด็ก ปฐมวัยด้านสุขภาพ (4D) ตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ.[อินเทอร์เน็ต]. 2564 [เข้าถึงเมื่อ 28 เมษายน 2565]. เข้าถึงได้จาก:https://nich.anamai.moph.go.th/web-upload/9x45fd5e87a10707bad447547633b2d76d/tinymce/2564/Child_Standard/std_64_17.pdf

[16] Whittington, R. Giddens, structuration theory and strategy as practice. Cambridge Handbook of Strategy as Practice. https://doi.org/10.1017/CCO9781139681032.009; 2015.

[17] Yamane, Taro. Statistics: an introductory analysis. New York: Harper and Row; 1973.

[18] Kenning, G., Ee, N., Xu, Y., Luu, B. L., Ward, S. A., Goldwater, M. B., ... & Peters, R. Intergenerational practice in the community—What does the community think?. Social Sciences 2021; 10(10): 374.

[19] Chanakul, C., Wannachot, W., Prachagool, V., & Nuangchalerm, P. Fostering Social Innovation for Quality of Life Building in Two Generations. Journal of Educational Issues 2022; 8(2): 524-534.